

nje za Boga i uklapanje u saveznički narod. Vjera se može živjeti samo u zajednici Božjeg naroda.

Daljnju povijest sažima u nekoliko imena ljudi vjere i nastavlja nizom bezimernih herojskih patnika vjere koji su kroz raznovrsne kušnje postali slavodobitnici. U ovim bezimennim herojima možemo lako u duhu otkriti mučenike vjere kroz stoljeća a i svoju vlastitu patnju zbog vjere da zadobijemo »obećano«, »bolje uskrsnuće«, da dođemo »do savršenstva«.

P. Duda je veoma obazriv, ne namće se svojim gotovim zaključcima, želi samo »služiti Riječi«, pomoći nam da se zainteresiramo za pisanu nadahnutu Božju riječ. Čitajući njegov komentar, osjećamo spontanu potrebu da se nanovo i nanovo navratimo na Božju riječ jer je ona samo stvaralačka i životvorna. A to i mora biti dužnost svakog tumača Pisma da kao »sluga Riječi« izaziva u dušama glad i žeđ za slušanjem Riječi Božje (Am 8,11). Stoga je posebno dragocjena ova monografija i poželjno bi bilo, na korist Božjeg naroda, da se u ovom smjeru nastavi nizom komentara Svetog pisma.

C. Tomić

JEAN GUITTON, Što vjerujem, Zagreb 1972, izdalo Hrvatsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda, u seriji Novi vidici br. 5, 120 str.

Francuski filozof i književnik, član Francuske akademije Jean Guitton ispovijeda pred nama ono što vjeruje. Smatra da je time ostavio čovječanstvu svoj duhovni testament, zakazavši sastanak svima u vječnoj ljubavi i jedinstvu.

Naslov nas prenosi u prostor objekta vjere kako ga je prikazivao srednji vijek: vjerujem Bogu-Boga-u Boga. Sv. Toma je izraz vjerujem BOGA prikazao kao VJERUJEM U NE-STVORENU ISTINU (II-II q. 2, art. 2 i q 1, art. 1), Boga. Guitton će reći da vjeruje u Boga Mojsijeva koji JEST, i Ivanovu LJUBAV, koja sinovskim pouzdanjem ovija naš odnos prema Bogu te nas ovlašćuje da ga zovemo OČE (str. 106). A što više JEST, što pokreće stvaralačkim procesom ako ne LJUBAV?

U prvom dijelu knjige autor nas uvodi u problematiku vjere i bezvjerja, s osobitim naglaskom na nje ne peripetije u postkonzilskom gibanju. Čovjek se osjeti preporođenim čitajući kako pisac jasnim, sočnim, aforističkim stilom izriče duboku teologiju. Pročitaj kako opisuje vjeru svoga djetinjstva i mladenaštva, da se uvjeriš kako je istinita tradicionalna nauka da vjerovati ne znači samo misaono se određiti za ISTINU, nego i voljom, osjećajima, čitavim životom, potpunim angažiranjem, predanjem, jer razum ne bi nikada prihvatio istine kada mu ona ne bi zasjala kao neka životna vrednota, kao neko DOBRO što ga uzdiže, preporada i usrećuje. Pisac je osjetio sraz svih tih faktora u svom životu, on je DOŽIVIO vjeru, kako sam priznaje.

Mudrac ide prema sintezi, ujedinjenju. On se ne zaustavlja na suprotstavljanju. Njega ne zanima dio kao dio, on »nosi teret cjeline« (str. 63). Ali zbog toga će mudrac biti i ostavljen od drugih, sitnih duhova, koji vole rušiti, nijekati. Za pisca je ideal misli upravo konačna sinteza, dovršenje u jedinstvu, usklađivanje a ne suprotstavljanje. I sve ovo pisac govori današnjim, živim jezikom, pa poznavalac npr. sv. Tome (IV CG pogl. 1) osjeća osvježavajući zrak, potvrdu i utjehu da je osnovna istina uvijek ista. Samo mi smo slijepci, i najveća je naša pogreška što spoznaju jednostavnih, uzvišenih istina shvaćamo djelomično (II-II q. 2, art. 2 ad 3).

U toj sintezi Guitton promatra sve faktore spasenja: Boga, Krista, Mariju, Crkvu. I promatra ih u jednoj točki: ISTINE, jedinstvene Istine i čovječjeg poziva na spasenje. Našao je vrhunac, nevidljivu točku prema kojoj konvergiraju svi pravci, gdje se rješavaju sve suprotnosti. On u pravom smislu i ne zna za suprotnosti, jer se učvrstio u Jedinstvu. *Vjera i život vječni* sadrže cilj svih naših želja, smisao našeg života, vrhovni razlog čovječje egzistencije. Upravo zbog toga što sve faktore spasenja promatra u jednoj višoj, suvisloj sintezi, Guitton je prema svima ispunjen udivljenjem, doličnim poštovanjem, ljubavlju.

Nemoj misliti da ne zna za nož kritike. On priznaje kako je rođen tako da mu je duh uvijek bio konstatatorski i nekonformističan, ali

dovoljno je pročitati divne stranice o pravilnom shvaćanju razvoja (»trajnost identiteta kroz vremenske adaptacije, istinsku dijalektiku koja spaja promjenu i identitet, život i istinu«, str. 51) ili stranice pune sinovske odanosti prema Crkvi (str. 95 sl), da se uvjerimo koja je razlika između nerasploženja ili mržnje s jedne strane i ljubavi s druge, jer i onaj koji ljubi Crkvu opazit će na njoj nedostatke, ali neće mikroskopski gledati te nedostatke pa ih uvećavati, neće »uživati« u ocrnjivanju vlastite duhovne majke, neće kontestirati iz nekog sadizma da kontestira, jer »koja bi institucija ... mogla izdržati ako se ističu samo njezine pogreške?« (str. 98). Znam, te riječi se odnose na Crkvu kao instituciju među ljudima, ne uzimajući začas u promatranje božanski element prisutnosti Duha, jer Crkva za njega ostaje »posljednja večer i prva zora, stvaralački razvoj i cjelokupni niz vrste, ono radi čega je svijet stvoren« (str. 99).

Dobro naglašavajući ono što je bitno i što ostaje, te razlikujući to od nebitnoga što prolazi, nije nikakvo čudo da je svoju odanost prema faktorima spasenja shvatio u njoj rascvjetanosti, u pobožnostima, koje je nazvao »navikama« ili »vježbama ljubavi« (str. 77). Bez pobožnosti duh vjere će oslabiti, kao biljka bez humusa. Bez vježbanja nema umjetnika. Ne prelaze li pobožnosti u naviku? To je navika ljubavi »koju valja u sebi neprestano podržavati ako se ljubav želi sačuvati, vježba iznalaženja navika protiv sviju navika« (str. 77).

U istom svjetlu promatra Guitton napast svođenja kršćanstva na horizontalu, što bi značilo uništenje kršćanstva, rušenje njegovog specifičnog poslanja; to bi bilo neko »ubojstvo« Boga u svijetu i životu. Bezuspješan posao, ali pun tragičnih posljedica. Pa to neka bude rečeno i u odnosu na čovjeka. Dobro mu je poznato da danas ljudi toliko proglašuju vjeru u čovjeka, a ne u Boga. Da, poznati su mu svi mitovi, svi surrogati, ali on se ne boji ustvrditi da će »doći vrijeme kada ćemo se smijati tom velikom slovu na riječi Č o v j e k , kao što se danas smijemo apoteozii imperatora« (str. 61).

Neka teolog ne gleda mikroskopski pojedine izraze, jer Guitton je i književnik. Vjernik zna za sjene svoje vjere, Guitton će reći da si pridržava uvijek »dio sumnje, mogućnost da je istina suprotna onome što misli« (str. 16), jer tu se ne radi o suprotnosti vjere u sebi, u njenoj biti, koja je uvijek ista i istinita, radi se o načinu kako je vjernik doumljuje i proživljava. Ne bih potpisao ono što piše o Aristotelovoj koncepciji »velikodušnosti« (str. 86). Smatram da »megalopsyhe« označuje čovjeka velike duše, a izraz »velikodušnost« u funkcionalnoj uporabi znači nešto drugo. Čovjek velike duše nije »potpuno nezainteresiran«, to bi bilo neprirodno, nego je nezainteresiran za dnevne sitnice, za mikrolgizme, za neznčajne stvari, a potpuno je zainteresiran za velike ideje, važne događaje, za temeljne životne probleme itd.

Koliko se svjetla, utjehe i snage krije na stranicama ovog djela velikog mislioca, svjedoka vjere, pisca! Ispravlja i kori mnoge. Navodi da je Teilhard rekao da, ako bi prestao vjerovati u Boga, da bi još vjerovao u Svijet (str. 86). Guitton uzvraća protuudarcem uvjerenje ljubavi: Ne bih vjerovao ni u Svijet, iz uvjerenja »da su svi ti nadomjesci iluzorni i da je onaj koji ih obožava idolopoklonik, jer je ono što on obožava pod pojmom rase, nacije, slobode, progresa ili čak ništavila zapravo izgubljeno Apsolutno« (str. 86).

Poznato je Guittonu da se danas govori o krizi vjere, poznato mu je što se govori o toj krizi. Možda s malo duha mistike govori o našem vremenu da se približilo nekom *pragu*, nekom svršetku ili »apokalipsi«. Svaka je kriza dvoznačna u svojoj biti: znak svršetka ili novog početka« (str. 108). Sigurno je da »smrt Božja prijete smrću čovjeka« (ist. mj.). Guitton ne prihvaća smrt Boga, ali je uvjeren da čovjek može birati samo jedno: misterij ili apsurd. Čovječanstvo je primorano birati, ali on vjeruje u svjetlo, jedinstvo, sreću.

Ne znam tko tu Guittonovu knjigu ne bi više puta pročitao. Na njoj se zaustavljao. Uspoređivao. Ispitivao najprije sebe, pa sve što se zbiva oko nas. Napisao je knjigu, bacio bocu u more i povjerio stranice svoje poruke ne samo kršćanima nego i svim ljudima, jer sve ljude ljubi, onom stvaralačkom, konstruktivnom

ljubavi. Ljubavi koja sjedinjuje, koja i kad uvodi razlike, čini to zato da bolje izvede sjedinjenje.

Vjeruje u Savršeno, koje je u Bogu i vječnosti, ali čovjeku blizu. Vjera ide kroz sjene i oblake, ali ide. I Guitton vjeruje u ime slobode. Vjeruje slobodno, velikodušno. Čovjek posjeduje slobodu, koju mu je Bog dao. »Taj diskretni i delikatni Bog stavio je privid vjerojatnosti u naše sumnje u njegovu opstojnost. On je obavijen sjenom kako bi naša vjera bila ispunjena ljubavlju i kako bi on sam sebi mogao dati pravo da nam oprostimo naše osporavanje njegove egzistencije. Potrebno je da rješene protivno vjeri ima neku vjerojatnost kako bi on mogao dati oduška svojemu milosrđu« (str. 62).

Te velike riječi, kao i druge, doista su uzvišene izreke. Riječ zahvale i priznanja prevodiocu, općenito Hrvatskom književnom društvu sv. Cirila i Metoda, jer ovakve nam literature treba. Ovi prijevodi izgrađuju i zadužuju. Konstruktivni su. Iz ljubavi su. Grade, a ne ruše. Unose svjetlo, a ne sumnje. Potiču vjernike, a ne deprimiraju ih. Čuvaju jedinstvo, a ne razdvajaju. Uzmi i čitaj . . . pa ponovno čitaj!

J. K.

O. MATO JOVIC, Marija i obitelj, Svibanjska čitanja, Zagreb 1972.

Ova razmatranja izlaze kao posthumno djelo dugogodišnjeg pučkog misionara, voditelja duhovnih vježbi i pokretača obiteljskog apostolata. Kao pučki misionar prokrstarao je svim našim biskupijama šireći posvuda vedrinu, vjeru i ljubav. Na misijama upoznao se s tužnom činjenicom naših dana: odumiranjem naših obitelji i našeg naroda. Zato je svu svoju ljubav svećeničkog i misionarskog žara posvetio obiteljima i njezinim problemima i ova razmatranja bila bi njegov posljednji dar njegova apostolata obiteljima našeg naroda.

Predgovor je napisao nadbiskup zagrebački dr Franjo Kuharić. Bio je, piše nadbiskup, »prožet do dna vjerom Crkve i ljubavlju prema svome narodu«, svjestan da je »čudoredno zdravlje naroda uvjet njegova života i napretka«.

Pisac ne želi dati propovijedi o Majci Božjoj, nego na jednostavan ali uvjerljiv način dati jasna načela svete vjere obiteljima i onima koji se pripremaju na budući bračni život. Djevojkama otkriva veličinu njihova poziva, a ta je da postanu zaista pomoćnice, suradnice i pratilice života, donositeljice života i spasiteljice čovječanstva. Mladićima otkriva tajnu obiteljske sreće koja nije u bogatstvu, znanju, komforu, nego u istinskom darivanju sebe u ljubavi koja mora rasti, razvijati se i donijeti istinski plod. O pobačaju govori jasno i otvoreno i ističe ljepotu i dragocjenost plodne obitelji.

Razmatranjima želi potaći sve na istinsku pobožnost prema Mariji koja je uzvišen lik žene i majke u obitelji i na posvetu njenom Bezgrešnom srcu, pod geslom: s Marijom u bolji život.

Razmatranja nemaju teološke i egezegetske dubine, ali su istine izrečene jasno i uvjerljivo. A istina vjere uvijek je jednostavna i ona je samo »lijek života« jer nam otkriva »veličinu i vrijednost Božje misli o smislu obiteljskog života«.

C. Tomić

NIKOLA TAVELIĆ, prvi hrvatski svetac. Izdala Kršćanska sadašnjost. Zagreb 1970. 29 x 23 cm. str. 1—217.

Spomenica *Nikola Tavelić* uistinu je spomeničko, monumentalno izdanje. Ja mislim da spada među najljepša naša izdanja u ovome stoljeću. Na katoličkom području neosporno. Dostojno ovjekovječuje višestoljetni, pomalo tisućljetni događaj naše crkvenosti, kanonizaciju Nikole Tavelića 1970. Teško je izraziti značenje ove spomenice ljepše nego to na nutarnjem prijevoju ovoja učinili redaktori. Spomenica udružuje »povijesno i prigodno, religiozno i narodno-kulturno, kako u svojim tekstovima tako i u slici . . . Zato se njezini obzori šire od teologije svetosti i mučeništva . . . preko oživljavanja prilika tadašnjega Šibenika, bogumilsko-katoličke Bosne i pokrižarskog Jeruzalema — do slavlja Nikoline kanonizacije u Rimu i proslave u Šibeniku u jesen 1970. Zato se moglo dogoditi da na ovim stranicama pred nama dišu zajedno i